

הרגיל בנר - הווין ליה בנים תלמידי חכמים

איתא בגמרא שבת (דף כג:): "אמר רב הונא הרגיל בנר - הווין לו בנים תלמידי חכמים". ופירש רש"י זצ"ל: הרגיל בנר - נר של שבת ונר של חנוכה, וז"ל: "דכתיב "כי נר מצוה ותורה אור" - על ידי נר מצוה דשבת וחנוכה בא אור דתורה", עכ"ל.

ואכן בדברי הראשונים מצינו שדברי רב הונא נסובים על הדלקת נרות שבת, וז"ל הטור (או"ח סימן רסג): "ויהא זהיר לעשות נר יפה, דאמר רב הונא: הרגיל בנר שבת להשתדל בו לעשותו יפה הווין ליה בנים תלמידי חכמים". וכן כתב הר"ן זצ"ל שם (י. מדפי הרי"ף), שהרגיל בנר של שבת - זוכה על ידי זה לבנים תלמידי חכמים. וכן פירש גם רבינו בחיי זצ"ל בפירושו על התורה (שמות יט, ג).

מדוע דוקא "הרגיל בנר" זוכה?

ובאמת יש להבין מדוע ולמה - המקיים מצוה זו של הדלקת נר שבת זוכה לדבר שכולם שואפים ומתפללים אליו - בנים תלמידי חכמים. וכי מה מיוחד במצוה זו שאין יסודה אלא מדברי קבלה יותר משאר רמ"ח מצוות שחיובן מן התורה?

ועוד יש להעיר, ובעצם כך הקשה בעל השבות יעקב זצ"ל (בספרו עיון יעקב בשבת שם) על דברי הגמרא הנ"ל: לכאורה עכשיו בזמן הזה דכולי עלמא

פורים דיליה

רגילים בנר של שבת וחנוכה, ואם כן היו צריכים כולם לזכות לבנים תלמידי חכמים, והרי חזינן דלאו הכי הוא...

ולכן נראה לומר בכונת מימרא דרב הונא: אין סגולה זו מתקיימת במי שמדליק נרות שבת גרידא כמצות אנשים מלומדה, אלא דוקא באותו אדם אשר יבין ויתבונן מה "טמון" במצות ההדלקה של נרות שבת ואף יקיים את הלימוד המעשי מכך, ואם ידע ויבין וישלים זאת בנפשו, אזי יזכה בלי ספק בעזה"ת - לבנים ובני בנים תלמידי חכמים.

במאמר הבא נראה אפוא להעמיד שלושה מהלכים ודגשים שונים בביאור דברי הגמרא אשר בכל אחד מהם מונח לימוד גדול עבורינו.

"הרגיל בנר" - דולק בביתו נר בלילה ללימוד תורה

נפתח עם ביאורו של בעל העיון יעקב זצ"ל (המופיע בספר עין יעקב בשבת שם) וכפירושו כתבו כמה מפרשים, וז"ל: "ואי לא דמסתפינא הייתי אומר דקאי הרגיל בנר כדי שבני ביתו יהיו יכולין ללמוד בלילה אצל הנר, הו"ל בנים תלמידי חכמים", והיינו ש"הרגיל בנרות" - כלומר שתמיד יש נרות הדלוקים בבית וכך יוכלו בני ביתו לזכות ללמוד בלילה, ורק הלומדים בלילות יזכו לכתרה של תורה ולבנים תלמידי חכמים.

ונבאר מעט ענין זה:

ידועים דברי הרמב"ם זצ"ל בהלכות תלמוד תורה (פ"ג ה"ג) ונצטט את לשונו: "אף על פי שמצוה ללמוד ביום ובלילה, אין אדם לומד רוב חכמתו אלא בלילה. לפיכך מי שרצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו, ולא יאבד אפילו אחד מהם בשינה ואכילה ושתייה ושיחה וכיוצא בהן אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה".

ובהלכה י"ב כתב הרמב"ם זצ"ל: "אין דברי תורה מתקיימין במי שמרפה עצמו עליהן, ולא באלו שלומדין מתוך עידון ומתוך אכילה ושתייה, אלא

במי שממית עצמו עליהן ומצער גופו תמיד ולא יתן שנת לעיניו לעפעפיו תנומה".

מבואר מדבריו שמי שרוצה לגדול בתורה ולזכות לכתרה של תורה צריך ללמוד בלילות ולא יתן שינה לעיניו!

הרוצה להיות "כתית למאור" צריך "להעלות נר תמיד"!

וכבר הוכיח בספר טיב התחזקות (עמ' תפד): עיקר זכיית האדם לאור התורה הוא באמצעות הקדשת לילותיו ללימוד התורה, והביא רמז לזה מהפסוק בפרשת תצוה (שמות כז, ב): "ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד", הכונה היא - מי שרוצה להיות בבחינת "כתית למאור", דהיינו לזכות להאיר באור התורה, צריך "להעלות נר תמיד" - כלומר, יעסוק בתורה בלילות באמצעות נרות דולקים. ויעשה זאת על דרך דברי רש"י זצ"ל שם: "תמיד" - בכל לילה ולילה.

וחז"ל במקומות רבים עמדו על החשיבות העצומה של לימוד התורה בלילות ונציין את חלקם:

ידועים דברי הגמרא במסכת מנחות (דף קי): "שיר המעלות הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' העומדים בבית ה' בלילות" - מאי בלילות? אמר רבי יוחנן: אלו תלמידי חכמים העוסקים בתורה בלילה, מעלה עליהן הכתוב כאילו עוסקים בעבודה".

ובמסכת תמיד (דף לב): איתא: "תנא רבי חייא: כל העוסק בתורה בלילה שכינה כנגדו, שנאמר (איכה ב, יט): "קומי רוני בלילה לראש אשמורות שפכי כמים לבך נכח פני ה'".

"ממרחק תביא לחמה" בזכות "ותקם בעוד לילה"

ובספר חסידים (סימן שט) מבאר את הפסוק במשלי (לא, יד): "ממרחק תביא לחמה ותקם בעוד לילה" - "ממרחק תביא לחמה" - הוא היודע להביא

פורים דיליה

ראיה ממסכתא למסכתא, ומי גרם? "ותקם בעוד לילה" (שם ט"ו) "לא יכבה בלילה נרה" (שם י"ח) - כל הלילה יושב ועוסק בתורה. "כאניות סוחר", כך הקדוש ברוך הוא מזמין לעוסקים יומם ולילה בתורה כל צרכיהם, כשם שהסוחר שהשעה משחק לו מזמין לו הקדוש ברוך הוא מלאכים הממונים עליו נכנסים בלב אחרים להביא לאותו מקום שזה הסוחר שם, ומכוון לב הסוחר לקנות, ואחר כך מכוין לב אחרים לבא שם אצל הסוחר או הסוחר אצלם לקנות, וכל העוסק בתורה תדיר - הקדוש ברוך הוא שולח לו מלאכים מרחוק להביא לו כל צרכיו, לכך נקראת התורה לחם".

"ארבע עשרה שנה לא ישנתי במיטה"...

מן המפורסמות שהרבה גדולי תורה זכו למה שזכו דוקא מכח לימוד התורה בלילות הארוכים, הלימוד התמידי בשעות לא שעות והדרת השינה מעיניהם הם אלו אשר גידלו אותם לענקים בתורה. נציין בזה דוגמא אחת מני רבות:

פעם בא גדול אחד לבקר את מרן החתם סופר זצ"ל, אותו גדול הכין קודם לכן ג' חידושים מהמובחרים שבחידושיו - העידית שבעידית, בכדי להרצותם לפני החתם סופר זצ"ל.

כשהציע אותו גדול את חידושו הראשון, הראה לו החתם סופר זצ"ל שכבר כתב כן במילים ספורות בגליון הש"ס שלו. כאשר אמר לו את חידושו השני, שוב הצביע החתם סופר זצ"ל על פנקס חידושיו שם נרשמו כבר הדברים. כשאמר הגאון הנ"ל חידוש שלישי מחידושיו, קרא החתם סופר זצ"ל לאחד מתלמידיו שהיו בביתו, ואמר לו: אמור לי איך הצעתי והסברתי לפניכם בלימוד השיעור ענין פלוני? השיב התלמיד: כדברים האלה דיבר אדוני רבינו, והיו הדברים ממש כמו שאמר הגאון הנ"ל.

אותו גדול לא יכול היה עוד להתאפק וקרא בהתרגשות: "הרב מפרשבורג אני רואה שהתורה פורחת לתוך מוחכם!"

ענהו החתם סופר זצ"ל: "חס ושלום התורה אינה פורחת להראש, רק ארבע עשרה שנה לא ישנתי במיטה - שבע שנים בפרעשבורג ושבע שנים במאטערסדורף..."

הרי לנו מזה שבכדי לגדול בתורה צריכים להתמיד בלימודה יומם וליל, וכמו שכתוב: (יהושע א, ח): "והגית בו יומם ולילה". והנמנע מכך אין בידו האפשרות לגדול בתורה!

מהו הקשר בין לימוד תורה בלילה לבנים ת"ח?

אולם עדיין פירוש זה צריך ביאור - אומנם נכון הדבר שאדם הלומד תורה בלילה חוט של חסד משוך עליו וזוכה לגדול בתורה, וניחא שהוא נהפך לתלמיד חכם, אך בגמרא הרי איתא: "הרגיל בנר הזוין ליה בנים תלמידי חכמים" - מדוע אפוא הלומד בלילה זוכה לצאצאים תלמידי חכמים?

אומנם מלשון העיון יעקב שהובא לעיל נראה שטעם הדברים הוא פשוט, והוא מפני שיש להם לבניו את האפשרות ללמוד בלילה אצל הנר ולכן יכולים הם לגדול תלמידי חכמים. אך נראה להטעים בזה טעם נוסף:

דוגמא אישית - יסוד בנין החינוך!

חשבתי שביאור הדברים הוא פשוט. נקדים לזה מה דמטו משמיה דהחתם סופר זצ"ל:

אנו אומרים בכל יום בקריאת שמע: "ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך", ויש לעמוד על הלשון שלכאורה אינו מדוקדק היטב, כי פתח בלשון רבים - "ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם", וסיים בלשון יחיד "בשבתך בביתך ובלכתך בדרך" ומאי האי? ועוד יש לשאול הרי הפסוק עוסק בתחילתו בלימוד הבנים - "ולמדתם אותם את בניכם", ובסיומו מתייחס הפסוק בלשון יחיד - לאב ולא לבנים.

פורים דיליה

אמר החתם סופר זצ"ל - נרמז כאן דבר נפלא: אם חפץ אתה בכל לבך שבנך ילמד תורה - צריך גם אתה ללמוד תורה, כי הדוגמא האישית היא הערובה הגדולה ביותר לחינוך מוצלח של הבנים. ולכן אם אתה רוצה שיגדלו בניך לתלמידי חכמים, סוד ההצלחה הוא שיראו אותך לומד בשבתך בביתך ובלכתך בדרך, ובשכבך ובקומך ביום ובלילה - בכל מצב! ואז תזכה לבנים תלמידי חכמים!

בענין זה מסופר: פעם בא אדם אחד להרבי מקוצק זצ"ל ואמר לו: אני מאוד רוצה שיהיה לי בן תלמיד חכם... ענה לו הרבי מקוצק זצ"ל אם אתה עצמך לא תלמד תורה כל מה שתשיג הוא שיהיה לך בן שגם הוא ירצה בכל מאודו שיהיה לו בן תלמיד חכם...

הוא אשר אמרנו: יסוד היסודות של החינוך הוא הדוגמא האישית של ההורים.

החשיבות של לימוד תורה בבית - גם לבני תורה

כאן המקום לעורר דבר חשוב מאוד.

הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל עמד פעם על התופעה - פעמים רבות רואים שדוקא בעלי בתים זוכים לבנים תלמידי חכמים, ואילו תלמידי חכמים אינם זוכים לבנים כמותם - מהו פשר הדברים?...

וכך הסביר טעמו של דבר: בעל הבית הצריך לעסוק במשך היום לפרנסתו, כאשר מגיע הוא לביתו בלילה יודע הינו שעדיין לא למד היום תורה ולכן מיד פותח ספר ומתיישב ללמוד, אף שלפעמים נרדם הוא על גבי הספר ואינו רואה ברכה בלימודו - אך הבנים מה הם רואים ומה נחקק בלבם? החשיבות הגדולה שהאב מעניק ללימוד התורה, הדבר משריש בהם אהבת התורה וחשק גדול ללמוד, כך ברבות הימים גדיים נעשים תיישים - ונעשים הם לתלמידי חכמים.

לעומת זאת בבתיהם של אברכים - הלא האב יושב ולמד כל היום בכולל, כשחוזר לביתו לאחר יום מפרך ומייגע של לימוד התורה, לפעמים יקח

לידו איזה עיתון בכדי להתרענן, או יש אשר יתעסק בשאר הנושאים שלא התפנה אליהם במשך היום, ולמרות שילדיו יודעים שהוא למד כל היום בכולל, אבל בעיניהם רואים המה שמלבד התורה יש בו חפץ לדברים אחרים, כך חסירה להם מבחינה מוחשית הדוגמא האישיית של האב, ולכן אין כל פלא בכך שלא גדלים הם לתלמידי חכמים.

משום כך ראוי עד מאוד להשתדל להקפיד ללמוד גם בבית - בכדי שהבנים יראו במו עיניהם כיצד האב לומד תורה, וכך יפנימו את המסר וגם ישאפו ללמוד ולגדול לתלמידי חכמים.

הגאון רבי יעקב קמינצקי זצ"ל: "מעולם לא לימדנו אותם"...

מה נאה לצטט כאן את תשובת הגאון רבי יעקב קמינצקי זצ"ל כאשר נשאל כיצד חינוך את ילדיו לברך:

"מעולם לא לימדנו אותם" אמר, אלא הם הבחינו כיצד אנו - ההורים, מברכים לפני האכילה ואחריה, ומפני שבאופן טבעי הילדים מחקים את הוריהם בכל הליכותיהם, החלו אף הם לברך.

זהו תוכן המאמר: "הרגיל בנר הווין לו בנים תלמידי חכמים" - כי על ידי שהבנים רואים את האב שוקד על תלמודו בשעות הלילה לאור הנר ומדיר הוא שינה מעיניו - יגדלו גם הם עם הרצון והשאיפה ללמוד ולגדול לתלמידי חכמים!

"הרגיל בנר" - דרך חבוב מצוה

דרך נוספת לפרש את דברי הגמרא נראה לומר בהקדם יסוד נוסף אשר גם הוא משמש כאבן דרך לזכות בבנים תלמידי חכמים.

הנה המאירי זצ"ל הוסיף שם דברים בביאור דברי הגמרא: "לעולם יהא אדם זריז לקיים את המצות, ובקלה כבחמורה - שאינו יודע מתן שכרן של מצות, ומכל מקום יהא לבו סמוך שאין השם מקפח שכר כל בריה, ושמתו לשלם מדה כנגד מדה. דרך הערה אמרו: "הרגיל בנר חנוכה" - **דרך חבוב**

פורים דיליה

מצוה... הויין לו בנים תלמידי חכמים, לקיים עליו "נר מצוה ותורה אור". ובהמשך דבריו: "דרך הערה אמרו, ובאחד מגדוליהם - שראה באחד והיה רגיל בשתי נרות - ר"ל של חנוכה ושל שבת **בהדור ודרך חבוב**, ואמר: גברי רברבי נפקי מהכא, וראה באחד שהיה רגיל באחת **בהידור ובחיבוב**, ואמר גברא רבא נפיק מהכא וכאשר פתר כן היה!"

ונראה שזה המכוון גם בדברי הטור זצ"ל שהובאו לעיל: "ויהא רגיל לעשות **נר יפה**, דאמר רב הונא: הרגיל בנר שבת **להשתדל בו לעשותו יפה** הוויין ליה בנים תלמידי חכמים". והיינו שבאמצעות ההכנה של נר "יפה" - מראים אנו את חשיבות וחיבות המצוה.

מדברי המאירי זצ"ל והטור זצ"ל מבואר שעיקר הנקודה בענין הרגילות בנר - הוא הידור וחיבוב המצוה, והוא הגורם לזכות לבנים עוסקים בתורה ותלמידי חכמים.

מצוה שקיבלו בשמחה - עדיין עושין אותה בשמחה

ובביאור הדברים נראה: ידוע שהדבר שמשפיע ביותר על הבנים - שהם רואים את הוריהם **שמחים** בלימוד התורה וקיום המצוות, זה מה שנותן להם את הרצון והדחף לגדול בדרך התורה והמצוות, כי כאשר מצוות מתקיימות מתוך חיבוב ושמחה יש להם קיום לדורות.

יסוד זה מפורש בדברי הגמרא במסכת שבת (דף קל): "תניא רשב"ג אומר: כל מצוה שקיבלו עליהם בשמחה כגון מילה - דכתיב: "שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב" - עדיין עושין אותה בשמחה".

ובאמת כך כתב השל"ה הקדוש: צריך האדם להראות חיבות המצוות בפני ילדיו, שיראו המה כיצד מקיים האב את המצוות בשמחה.

חינוך ל"אשרינו מה טוב חלקנו!"

ידוע: כשנשאל הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל הכיצד יתכן שרוב רובם ילדי העלייה הראשונה של יהודי אירופה לאמריקה סרו מדרך התורה

והמצוות רח"ל, הרי הוריהם כשהגיעו לאדמת אמריקה - מסרו את נפשם על שמירת השבת, ולעיתים אף הפסידו את פרנסתם בשביל זה, וכי זו תורה וזו שכרה?

ענה הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל אסביר לכם פשר דבר: כאשר אותו אדם אשר פוטר מעבודתו בשל שמירת השבת - היה חוזר לביתו מתפילת השבת, מיד החל להתאונן ולבכות על מר גורלו כיצד הפסיד את פרנסתו בגלל קיום מצות השבת, כך היתה עוברת השבת עליו ועל משפחתו מתוך מרירות וצער על גודל ההפסד - כביכול בגלל קיום המצוות. בצורה כזו לא נותר סיכוי שבניו ירצו לקיים מצוות, כי רק אם ירגישו את השמחה והאושר של האב בקיום המצוות הדבר משתרש בקרבם וזו הערובה שימשיכו לצעוד בדרך אבותם!

מאיך גיסא - באותה תקופה התפרסם סיפור: יהודי אשר פוטר מעבודתו על רקע היותו שומר שבת קודש, אולם בשונה מאחרים אותו יהודי תלה את מכתב הפיטורין שלו בתוך מסגרת לנוי על אחד מקירות ביתו, בכדי להוכיח ולהראות לבני ביתו, שהוא גאה בפיטוריו שבאו כתוצאה ממסירות נפשו לדברים שבקדושה. והשי"ת אכן שילם לו שכרו מן השמים - בנחת דקדושה מילדיו, והם כולם יראים ושלמים וגדולים בתורה ובמצוות!

על כן מוטל החיוב על כל אחד ואחד מאתנו, להחדיר לבנינו ולבנותינו את תחושת ה"אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו ומה יפה מאוד ירושתנו" - בלימוד התורה ובקיום המצוות!

להחדיר לדור הצעיר - "יש לנו עולם הזה!"

סיפר הגאון רבי ישראל גנס שליט"א: בפעם האחרונה שנכנסתי למעונו של מרן הרב שך זצ"ל, שאלתי אותו על מה הכי חשוב לדבר היום בציבור? איזה מסר חשוב יש להעביר לדורות הבאים?

והוא זצ"ל ענה לי תשובה, שבעיני היא כעין צוואה:

פורים דיליה

בכל דור ודור יש את הענין המיוחד עליו יש לעורר ובו ראוי להתמקד. כשהיינו צעירים - ההשכלה והאידיאלים למיניהם קלקלו ועשו שמות בכרם ישראל. כיום ההשכלה אינה מעניינת את אף אחד.

מאיך: התחושה השלטת היא שכולם "רוצים לעשות חיים", כל המסתובב ברחוב חש באווירה של "אכול ושתה כי מחר נמות". כאן באה העבודה שלנו - המשפיעים על הדור הצעיר, צריך להראות שבתורה יש חיים, יש לנו עולם הזה! אל תדבר על עולם הבא, אלא צריך להדגיש: יש לנו עולם הזה - צריכים רק להביט מסביב ולקלוט, אלו שאינם קשורים לתורה הם מסכנים שאין להם כלום, מאיך לנו יש הכל, יש לנו חיי אושר - על זה צריך לדבר על "אשרינו מה טוב חלקנו!"

כבר שבעתי ממתיקות ה"אקדמות"...

דוגמא מוחשית כיצד ניתן להאהיב על הילדים את התורה ומצוות ניתן ללמוד מהמעשה הבא:

בנו של הגאון הצדיק רבי אלעזר בריזל זצ"ל סיפר מזיכרונות ילדותו, אמו הצדקנית חזרה פעם מבית הכנסת אחר תפילת שחרית של חג מתן תורה, היא פנתה ברוב רגש לילדיה ואמרה להם: היום, אחר ששמעתי את ניגון ה"אקדמות" שהיה כל כך מתוק ומרומם, כבר אינני זקוקה למאכל כלל, כבר שבעתי מהמתיקות של פיוט ה"אקדמות"...

"איך אתם לא יוצאים בריקוד של שמחה?"

כך מסופר על מרן הרב שך זצ"ל: מרן זצ"ל היה רגיל למסור שיעורים בישיבה שהיו לאות ולמופת בידיעת התורה ושמחתה. פעמים רבות לאחר שאמר חידוש ותירץ איזו קושיא, הוסיף ושאל: "איך אתם לא יוצאים בריקוד של שמחה?" וכך העיד גם הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א שבדרך זו מרן ראש הישיבה זצ"ל הנחיל לכל שומעי לקחו את "שמחת התורה" בכל הבנה מחודשת.

אף תלמידיו של מרן זצ"ל נהגו פעמים רבות לקחת את ילדיהם מהחיידר לשיבה על מנת שישמעו את השיעור כללי של מרן הרב שך זצ"ל - זאת למרות שלא הבינו מאומה מתוכן השיעור, אך המטרה היתה בכדי שהצאן הרך ירגיש כיצד נראה שיעור שנאמר מתוך ריתחא דאורייתא, ושמחת התורה, הכל בכדי לחדד את תחושת ה"אשרינו מה טוב חלקנו", וכך תושרש בלבם הקט - אהבת תורה ומצוותיה!

כנראה, לכן, נפל בחלקה של מצות הדלקת נרות שבת וחנוכה המתקיימות בדרך כלל מתוך שמחה ורצון ובחשק רב להיות מגדלור של חיבוב המצוות. כי כאשר החביבות והשמחה ניכרות לעין כל - גם הבנים רואים ומשתוקקים לדבוק בדרך של אבא ואמא השמחים ומאושרים מקיום המצוה, וכך עולים הם ומתעלים להיות תלמידי חכמים.

הוא אשר אמר רב הונא: "הרגיל בנר הזוין ליה בנים תלמידי חכמים"!

"הרגיל בנר" - כוח ההרגל

הצלע השלישית עליה יש לעמוד בדברי רב הונא: "הרגיל בנר" - דגש מיוחד ניתן בדבריו על הרגילות, נקדיש לכך מעט התבוננות: לכאורה מצינו דברים סותרים בנוגע לכוח הרגילות במילי דקדושה - האם זו הדרך בה תשכון אור.

הנה מצינו שהנביא ישעיה (ישעיהו כט, יג) מתריע ואומר: "בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני, ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה". דהיינו מכיון שיראתם מורגלת היתה - על כן היה לבם רחוק ממני.

כך גם מורה הפסוק במשלי (כה, יז): "הוקר רגלך מבית רעך פן ישבעך ושנאך", ופרש"י זצ"ל בזה"ל: "הוקר רגלך מבית רעך - אף על פי שהוא מקרבך, מנע מלבוא שם יום יום, פן ישבעך וישנא אותך".

הרי מזה שההרגל הורס כל חלקה טובה, בהיותו הופך כל קנין לחיצוני

פורים דיליה

ואף עלול להביא לידי תיעוב ושנאה רח"ל, הן במה שנוגע לעבודה שבין אדם למקום והן במה שנוגע ליחסים בין אדם לחבירו, ולכן צריכים להיות זהירים מאוד מפני ההרגל, וכמבואר בפסוקים הנ"ל.

ההרגל - מעלות רבות לו!

מצד שני מצינו שכח ההרגל הוא חיובי ומועיל מאוד, וכמו שגילה לנו גאון המוסר הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל: הדרך לפעול על תת-ההכרה שהיא הפנימיות העמוקה ביותר בדעת האדם, היא על ידי חזרה בלתי פוסקת על מאמר חז"ל אחד.

כמו כן כתב הרמח"ל זצ"ל בהקדמת ספרו מסילת ישרים: "התועלת יצא מן החזרה וההתמדה". כך ידוע שהגר"א מווילנא זצ"ל קיבל כתלמיד, רק את מי שמסוגל היה לחזור פעמים רבות על דבר אחד.

ועל כך אנו שופכים תחינה כל יום בברכות השחר: "ויהי רצון מלפניך... שתרגילנו בתורתך", אין אנו מבקשים "שתלמדנו תורתך" וכדומה, אלא - "שתרגילנו"!

אם כן עלינו לברר מהי הנוסחה הנכונה - באיזה אופן השימוש בכח ההרגל הוא טוב ומועיל ובאיזה אופן הוא גורם לחיסרון בפנימיות ואף להרחקת הלב.

"הוקר רגלך מבית רעך" - בסתם רעים הכתוב מדבר

וראיתי בספר להעיר להורות ולהשכיל שהביא את פירושו של הגר"ח מוולאז'ין זצ"ל בספרו רוח חיים (פ"ו, מ"א) וזה תמצית דבריו:

הכתוב במשלי (כה, יז) אומר "הוקר רגלך מבית רעך", ופשוט שבמה דברים אמורים - בסתם רעים, אבל ברעים אהובים כמו איש ואשתו - כל זמן שהם יחד יותר - כך מתחזקת האהבה ביניהם.

הוא הדין בעוסק בתורה, כל זמן שאדם עוסק בה ומשנן אותה ומרגיל עצמו בה בתמידות, כך גם התורה מתדבקת בו יותר, אבל ח"ו להיפך - "אם תעזבני יום" וכו'. אך זה אינו רק בעוסק לשמה - היינו מי שהוא מחובר באמת לתורה, ואין התורה משמשת אצלו רק כקרדום לחפור בה.

משל הברבורים והלחם...

עוד הביא שם את פירושו של החסיד יעב"ץ זצ"ל (אבות פ"א, מ"ד): "כי בדברים הבאים לפרקים - נאמר "הוקר רגלך מבית רעך", אבל המתמיד בדבר אחד תמיד עד ששב אליו טבע שני - תמיד הוא חידוש אצלו, משל הברבורים והלחם.

ובספר להעיר להורות ולהשכיל פירש את כוונת "משל הברבורים והלחם" שרמז היעב"ץ זצ"ל:

כאשר ביקשו ישראל במדבר לאכול בשר - אמר לו הקב"ה למשה רבינו ע"ה (במדבר יא, יט-כ): "לא יום אחד תאכלון ולא יומים ולא חמשה ימים ולא עשרה ימים ולא עשרים יום עד חודש ימים, עד אשר יצא מאפכם, והיה לכם לזרא", ומדובר שם בשליו שהיה עוף שמן וחשוב - ואף על פי כן אחרי אכילה יומיומית של חודש שלם התחילו מואסים בו - עד אשר יצא מאפם.

מצד שני הרי כל בני אנוש אוכלים לחם יום יום במשך עשרות שנים ומדוע לא יצא מאפם, ולא היה להם לזרא?...

התירוץ הוא: יש הבדל בין דבר שלא תוכל לעמוד בלעדיו ובין מה שאינו אלא מותרות, כי הקב"ה ברוב חסדיו יצר את מבנה גוף האדם כך שירגיש תמיד התחדשות וצורך באכילת הלחם החיוני לקיומו, אבל לא יחוש כן בדברי מאכל שאינם חיי הנפש, זהו ההפרש שבין אכילת לחם לאכילת ברבורים.

וכך הם פני הדברים גם ברוחניות, אם התורה היא אצלו כדבר שאי אפשר לחיות בלעדיו - לא די שלא ימאס בה בהתמדת לימודו, אלא אדרבה

פורים דיליה

תמיד תהא חידוש אצלו בבחינת "משביעו רעב". אבל אם התורה נחשבת בלבו כדבר שבמותרות - כבר כשיחזור בפעם הראשונה על תלמודו יחוש תחושת מיאוס ושנאה ח"ו...

למדנו אם כן לדרכנו: כל הרוצה שהתורה והמצוות יעשו רושם טוב וישפיעו - עליו ועל בניו, עליו לעסוק בתורה ובמצוות בקביעות, בהתמדה, ובלי הפסקים, אך לא בבחינת "מלומדה" - כדבר שמתרגלים בו ונעשה ללא חשק.

"הרגיל בנר" - שימוש נכון בכח ההרגל

על כן הדגיש רב הונא: "הרגיל בנר - הווין לו בנים תלמידי חכמים", היינו שיש למצוא את האיזון הנכון בין החביבות והחשק להתמדה והרגילות במצוות התורה.

כך כתב כבר החידושי הרי"ם זצ"ל (ע' בשפת אמת חנוכה תרל"א ליל ה'): "הרגיל בנר" - אין הכוונה - לעשות את המצוה על צד ההרגל, אלא בישוב הדעת, כי החכמה והשכל אינם מתיישנים ואינם באים לידי הרגל. אלא אדרבה יש להביא הארה והתחדשות אל תוך ההרגל וההתמדה - זאת על ידי שהאדם חש את החשיבות האדירה שבדבר, שבלי תורה ומצוות אין חיים.

המכלכל דרכיו באופן זה ירגיש לעולם טעם חדש בעבודת השם שלו וכך יזכה לראות בנים תלמידי חכמים בבחינת "תורה מחזרת על אכסניה שלה"!

כעין זה כתב הגאון רבי חנוך העניך מסוכטשוב זצ"ל (ע' בספר נאות הדשא): "נר" רומז למצוות כלשון הפסוק (משלי ו, כג) "כי נר מצוה ותורה אור", ולכן "הרגיל בנר" היינו המרגיל את עצמו להיות קבוע במצוות - לקיימן תדיר בשלימותן - זוכה לבנים תלמידי חכמים!